Hanebo-Jul

1949

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

Hårgalåten

Högt upp från berget fejlan ljuder,
och till dans den alla bjuder.
Tonerna sväva genom natten
över dalar och höjder.
Dansen syns gå i vida ringar,
sven och ungmö runt sig svingar.
Lockande höres "Hårgalåten"
till de osälla fröjder.

Vilt ses spelman stampa takten;
eldgnistor runt om stråken yr.
Ej kan brytas avgrundsmakten,
ingen med livet hädan flyr.
Trollbundna äro allesamman.
Alla i virveln måste svänga,
till dess morgonen gryr.

Varje allvar, varje möda
glömda utav alla är.
Deras blickar hetsigt glöda
av de syndiga begär.
Ty "den lede" för dem muntert spelar,
inte frälsa kan de vilsna själar —.
Tills de stupa må de dansa på —
och ännu vildare syns "Hårgadansen" gå.

Så förkunnas det i sång och sägen,
när till slut hin onde var ur sägen.
Liksom spöken än omkring de stimma
utan ro i nattens tysta timma.
Så är Hårgabergets dystra saga,
som eder täljas kan ännu i dag.

(ord av okänd förf.)

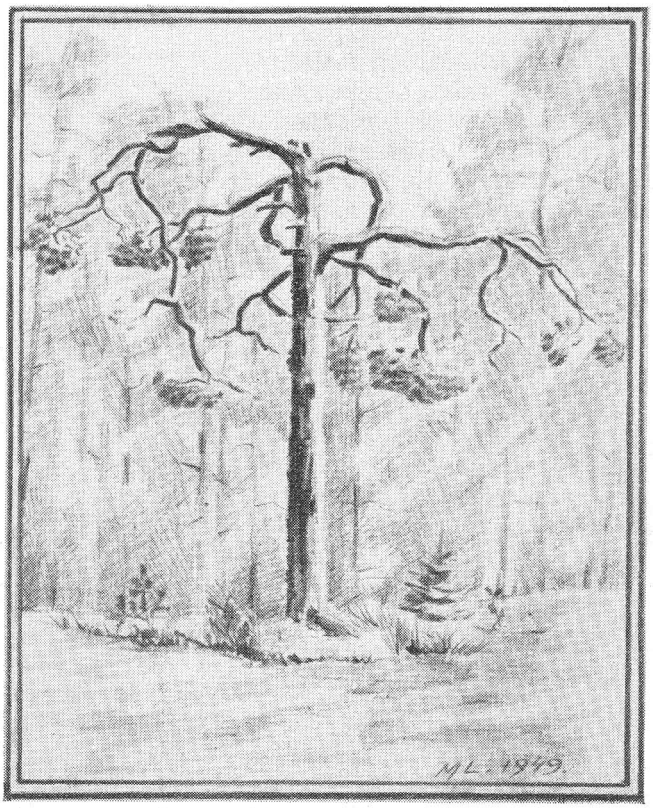

Tallen på Hårgås

Teckning av Märta Lindblom-Persson

Få sägner i vårt land är så kända som sägnen om hårgadansen och hårgalåten. Den äldsta kända uppteckningen är av komminister Johan Gabriel Lindström, Bollnäs, år 1783, och den äldsta i tryck kända från år 1850 av J. G. Carlén, vilken återgiver delar av en gammal visa samt noter till denna. Konstnärer har också använt sägnen som motiv, bl. a. Carl Deelsbo i en etsning. Ett sångspel "Hårgaberget" skrevs 1860 av Karl Wetterberg till musik av August Söderman.

Ett barn varder oss fött...

Av Eric Bergman

Text: Luk. 2:1—20.

"Det enda verkliga är kärleken". Med dessa få ord kan hela julevangeliets budskap om Frälsarens födelse sammanfattas. På ett enkelt men mästerligt sätt tecknas julnattens heliga händelser av evangelisten. Men verkar det inte saga och dröm alltsammans för en kritisk nutidsmänniska, som menar sig hava fakta och saklighet till ledstjärna och ögonsten? Nog kan det te sig så, men det behöver icke vara så. Vi tvingas icke att göra avkall på fakta och saklighet, ej heller att pruta av på vårt kritiska sinnelag, när vi i den heliga berättelsen om Jesusbarnets födelse känner oss möta den poesimättade, ljuva stämning, som väl gör de flesta av oss så helt och sällsamt betagna. Men vadan denna skira, mjuka tolkning av några människors upplevelse i mörka natten? Förklaringen ligger i upplevelsens orsak, nämligen i Kärleken, sådan den framträder i sin faktiska verklighet. Och där Kärleken är tillstädes, där inspirerar den alltid människohjärtan att i sköna ord och stämningsmättade bilder uttolka sin översvinnliga erfarenhet. Så är det också med de hjärtan, som i julens stilla natt mötte undret över alla under och sedan icke kunde glömma det. Tack vare vår evangelists rika förståelse för traditionens säregna innehåll kunna vi ännu i denna julhögtid bliva stilla inför dess varmhjärtade budskap. Och budskapet formulerades redan av den gammaltestamentlige profeten så:

Ett barn varder oss fött.

I två unga människor hem skulle Guds egen Son födas. På grund av olyckliga omständigheter blev hans första bädd en enkel stallkrubba Men de två unga människorna vårdade sig ömt om honom. **Se nu på Josef och Maria, detta trolovade par!**

Över dem vilar alltifrån deras första umgängelse med varandra en stor enhet. Den stora kärleken hade fört dem samman. Kyskt och trofast lever de vid vandras sida. Det råder inget tvivel om att de måste vara mycket lyckliga i sin gemenskap med varandra och med Gud. Med varandra och med Gud! Det gäller ett både-och. Icke gemenskap blott med varandra, icke heller gemenskap blott med Gud. Utan gemenskap både med varandra och med Gud. En frisk och sund ung man och kvinna har behov av bådadera. Gemenskapen gäller hela människan, både kropp och själ. Det visar Guds kärlek, som uppenbaras i Josefs och Marias samliv. Om de unga tu icke på ett realistiskt sätt erfarit den kärleken, hade de icke haft kraft att i lydnad böja sig för Guds vilja, när den måste synas dem underlig. Nu blevo de ett med varandra och med Gud och bekläddes med oanad kraft från höjden. Skulle det inte jubla i deras hjärtan, trots alla svårigheter, trots alla hjärtats farhågor, trots det gåtfulla skeendet med Maria! Julevangeliet har sitt bestämda budskap inte minst till alla unga män och kvinnor i vår hembygd, som snart skola ingå äktenskap, sådana, som kanske redan trolovat sig med varandra och drömmer tillsammans om det egna hemmet. Till dem och till alla äkta makar bringar julen sin maning: Se på Josef och Maria och tag lärdom av dem såsom föredöme och inspiration till att leva samman i vördnad för livets under och i lydnad för Guds vilja med människolevnaden! De, som gör allvar härav, skola finna, hur deras kärlek till varandra överskyggas och berikas och göres fruktbärande av en än större kärlek, den som stammar ur Guds eget fadershjärta. Då reduceras också de äktenskapliga stridigheterna till sitt rätta värde och makarna förenas fastare i ömsesidig förståelse för varandras egenart. Ja, då skapas förutsättningar för att äktenskapet verkligen blir vad det är ämnat till: ett heligt äkta förbund!

Se nu ock på det nyfödda Jesusbarnet!

"Och hon födde sin förstfödde son och lidande honom och lade honom i en krubba . . ."

"Men ängeln sade till dem: 'Varen icke förskräckta. Se, jag bådar eder en stor glädje, som skall vederfaras allt folket. Ty i dag har en Frälsare blivit född åt eder i Davids stad, och han är Messias, Herren'."

Julens egentliga innehåll är och förblir Jesusbarnet. Julen är inte julklapparna, julmaten eller julprydnaderna. Julen är Jesus. Och Jesus representerar det enda verkliga i vår tillvaro, som annars är så obeständig och nyckfull. I Jesusbarnet kommer nämligen Gud själv mänskligheten till mötes. Icke att undra över herdarnas förskräckelse där ute på fältet. Men de lugnas snart med upplysningen om att en stor glädje skall vederfaras allt folket genom Frälsarens födelse. Förunderliga frid, som dröjer över krubban i födelsestallet! Förunderliga fröjd, som kommer hjärtan att sjunga av jubel till Guds ära i Undrets natt! Det finns en verklighet bortom allt förnufts begränsade mått, en verklighet, som vi aldrig kunna helt fatta och begripa. Men denna samma verklighet, Gud själv, kan fatta tag om oss och just i Jesusbarnet övertyga oss om, att trons väg är en sanningens kungsväg på den eviga verklighetens marker. "Det enda verkliga är kärleken!" Javäl! Undret i Betlehem vittnar härom.

Liksom det i Betlehemsbygden övertygade olyckliga människor om den gudomliga kärlekens nedstigande till jorden, så må också i dag Jesusbarnets tillblivelse säga oss alla i de olika Hanebo-hemmen, att detta är Guds egen utsträckta hand till envar i hans speciella läge. Säkerligen är det många nog i vår församling, som lider av hemliga samvetskval över begångna, obekända synder. Här finns tillika sådana, som äro försänkta i sorgen, missmodiga, håglösa, bundna av denna jordens och levnadens bedrägliga småting. Från Tönsen och Västansjö över Kilafors och Kyrkbyn till Granbo förenar sig deras skara i ett misströtans och otrons hjärteskärande rop i mörkret.

Käre vän! Du skall icke ropa ut i det tomma intet med dina kval. Gå i tanken till Betlehems krubba denna jul och lägg där ner ditt hjärtas hela vånda hos Barnet, som heter Jesus. Visst är det enfaldigt att göra så, men det är en helig enfald, som befriar människan, gör henne hel, stark och frimodig. Men det sker alle-

Olle Östatälls på väg att bli storbonde

Av Olle Eriksson, Indien

Arbetet på missionsfältet är ej så andligt som mången menar. Somliga missionärer äro riktiga mångsysslare. Särskilt de, som sändas till primitiva folk, böra känna till flera yrken. Jag hade aldrig varit murare, förrän jag kom till Kunama; aldrig handelsman, redaktör och mjölnare, innan jag kom till Eritrea; aldrig kvacksalvare, innan jag kom till Galla. Då jag slutat som sjömanspräst och närmade mig pensionsåldern, höll jag på att bli malgusar eller storbonde i Indiens Centralprovinser. Distriktsrådet, vars medlemmar hörde till mina närmaste kamrater, vilka överskattade mina förmågor, korade mig till innehavare av denna höga, ansvarsfulla befattning. Men detta självrådiga beslut annulerades eller upplöstes av en högre myndighet, som kallas missionärsråd, och som satt inne med förståndet och sakkunskapen. Det dekreterade en månad senare att "Olle inte var vuxen denna krävande och ansvarsfulla uppgift". Dekretet förargade mig i två dar, men sen kom jag i jämnvikt igen och insåg till fullo att beslutet var välbetänkt och förnuftigt och till mitt eget och sakens bästa. För kortsynta medelmåttor är det ju alltid lyckligt, lugn och behagligt att få dirigeras av sådana personer, som representera förståndet och långsyntheten.

Emellertid på distriktsrådets beslut flyttade jag med mitt gepäck till den kristna byn Bhaktari för att under en månad i förväg under dåvarande malgusars, pastor Perssons ledning sätta mig in i min blivande uppgift. Både kristna och hedningar mottogo mig vänligt. De förra inbjödo mig till sina hem och jag gav själv ris- och kurri-middagar hemma hos mig. Ynglingar samlades vanligen på kvällarna i mitt rum tills det var tid att gå till sina åkrar för att vakta skörden för vildsvin. I det trevna huset startade jag ett enkelt hushåll, köpte och upphängde granna gardiner över både fönster och dörrar, anställde en pojk, som gräddade goda parata, kokade stora grytor med ris och hade privata bjudningar i köket för sina vänner, vilken vänlighet dock höll på att ruinera mig.

Säden skäres i Indien.

Ett hundratal egendomslösa, som bruka gå omkring på egendomarna för att skörda, lägrade på gården, som därvid erbjöd en pittoresk syn särskilt om kvällarna, då de återvände från fältet och gjorde upp eldar för att tillreda sin torftiga måltid.

Några kvällar i veckan kom prästen från Khuraj och predikade för dem. Huru mycket dessa av hedendom inpyrda människor förstodo av den kristendom de första gången mötte är svårt att säga. Jag välsignade emellertid dessa fattiga människors närvaro, ty utan dem huru skulle vi ha kunnat skörda dessa vidsträckta fält? Varje afton räknades kärvarna, varvid skördefolket fick enligt lag varje 21:a kärve för sitt besvär. Säden tröskade de ut med käpp, togo sin sädespåse och skära och gingo till en annan malgusar. Goda skördar äro dock sällsynta i det här landet och ej att förlikna vid de svenska sädesfälten. Det är långt emellan axen, men så göra de ingenting för sina åkrar heller. Gödseln bränna de upp under sina grytor, ty landet är trädfattigt. För att hindra folk plocka upp rukor, som redan fallit på åkrarna, tog jag under vistelsen i Seja en klubba och dunkade sönder dem.

I B. tillbringade jag dagarna med skördefolket, görande vad jag kunde och tillseende att allt gick ordentligt till. Ingen visste ännu att jag tjänade på avsked, varför de alla hedrade mig som malgusar, av vilken byns väl eller ve berodde. Tanken på att jag snart skulle bli byns herre samt härskare över en stab av drängar och en stor oxagjord kom mig att sträcka på mig och lägga i dagen en pondus, som var ganska illa motiverad. Man kan ofta bli dryg och uppblåst för lite nog. Vanligt folk tål ingen särskild upphöjelse eller uppmärksamhet, innan de bli viktiga. Höjd ett litet tuppfjät över mängden frestas man lätt till översitteri och det enda botemedlet däremot är att man skuffas ner från den inbillade höjden och tvingas till hänsyn för andras åsikter.

---

nast genom att undret i Betlehem blir undret också i vårt liv, undret, som öppnar våra ögon och sinnen för frälsningens möjligheter, så att vi i all sanning och uppriktighet kunna bedja och sjunga:

"Född är Frälsaren och Förlossaren, Kristus, Herren i Davids stad. Kommen är friden, himmelska tiden nu är fullbordad. Min själ, var glad!"

Amen.

Tröskning i Indien.

I egenskap av bondpojke inbillade jag mig förstås huru ett indiskt gods skulle skötas, men mina befallningar blottade bara min okunnighet och min pondus harmonierade dåligt med min kortsynthet. Att tröska genom att driva en massa oxar runt, runt dagen i ända för att trampa ur säden tyckte jag var dumt, men det var ju enda sättet och något annat hade jag ej att föreslå. Och då jag kom med mina förslag i andra saker stötte de ej sällan på patrull. Då jag en dag ej såg några möjligheter att få säden riktigt ren, befallde jag rättaren att låta bära in dem i magasinet. Han gav intet svar och ingen rörde vid sädeshögen. Jag kände mig mycket indignerad över att ej bli åtlydd. Men sedan började det blåsa, varvid man fyllde en korg med säd, steg upp på en stol och hällde ut den för vinden med resultat att säden blev alldeles ren. Efter denna läxa blev den myndige malgusaren rätt spak och höll inne med sina dumma befallningar. Han kände just detsamma som en oxe bör känna, sen han stångat av sina horn. Samarbetet på godset blev senare bättre.

Vederbörligen stukad hade jag möjligen kunnat bli en måttfull, hygglig storbonde, men jag fick ej tillfälle omsätta mina bittert förvärvade rön i praktiken, ty Rådets beslut var att jag skulle återvända till Saugor och där "invänta tiden för min hemresa". Tack vare denna ukas besparades jag många svårigheter, bekymmer och smågräl med landbönder, som ständigt ville utöka sina åkrar på egendomens bekostnad, och som förde sin säd till torget i stället för att betala sitt arrende, alla andra förtretligheter att förtiga.

I stället kunde jag nu resa mina färde utan att efterlämna en enda fiende. Jag medtog idel goda minnen från min samvaro med det okonstlade byfolket både i hemmen och den enkla lilla kyrkan, där jag tjänstgjorde som organist och förrättade min första högmässa på hindi, föreläsande mitt koncept, något som hanebor inte riktigt gilla. Vid läsandet av Fader vår orkade jag inte följa med församlingen utan blev ömkligen efter. Då jag vid ett ungdomsmöte uppmanades att välsigna församlingen, kom jag åter till korta. Men de hyggliga människorna tydde allt till det bästa och ehuru skilda stå vi ännu på vänskaplig fot med varandra.

Sedan mina självviska förhoppningar att bli en betydande malgusar och byföreståndare ömkligen grusats, utnyttjade jag min priviligierade ställning som pensionerad till att ränna omkring i storstäderna och med både uppmuntrande och nedslående erfarenheter sälja bibeldelar.

En gång uraktlät jag att anmäla mig för polisen och instämdes till domstol samt ådömdes böter. Dessutom utnyttjade jag min frihet till att åstadkomma skröpliga manuskript, som vederbörligen måste rättas.

Flera gånger besökte jag godset och missionsbyn i Seja, som nu övergått i indiska kyrkans ägo tillika med missionens vackraste kyrka. Omsättande i praktik min fäderneärvda insikt och skicklighet hjälpte jag till att kasta säd och övervaka magasinet, gillra råttor, resa nedfallna stängsel och reparera det söndriga. Därvarande malgusar, en gästrike, pastor Andersson, erbjöd mig malgusarvärdigheten för tre månader, på vilket jag såsom jungfrun i visan svarade: "Låt mig med äran gå!".

Saugor C. P. sept. 1949.

Hanebo-Jul

utkommer härmed för andra gången och Hanebo Hembygdsförening hoppas att den i år skall nå alla hanebobor. I fjol slutsåldes upplagan på några dagar.

Vi äro tacksamma, om vi få bidrag till ett annat år från de, som är hembygdsintresserade och har något att berätta om forna tider.

Alla bidrag sändes till Victor Johnson, Sibo, Kilafors och äro välkomna.

Hanebo Hembygdsförening

BÄCKFORELL

AV N. V. E. NORDENMARK

I Hallens by bodde på 1870—80-talet en kopparslagare, Lindfors, stor, bred och fryntlig, och såg ut som en riktig kopparslagare skall se ut. Fäderneslandet (den gamla radikala tidningen) var hans livorgan och Wadman och von Braun hans huspoeter, som han gärna reciterade. Som specialitet hade han, förutom vanligt rutinarbete i yrket, att tillverka blästrar för järnverk och masugnar, ej blott för Hälsingland utan även för hela bergslagerna.

Kring sig och sin maka hade han fyra stora, prydliga söner. Den äldste var guldsmed i Gävle med egen butik och verkstad. De bägge därnäst hjälpte väl fadern i arbetet eller sysslade med mekaniska arbeten av skilda slag. De emigrerade i början av 1880-talet.

Den yngste, min jämnårige och vän, bodde under vintrarna hos brodern i Gävle och bereddes härigenom tillfälle att gå i läroverket, där han med framgång skötte sina studier. På somrarna vistades han hemma och hjälpte fadern. På sommaren 1882 gjorde vi varandras bekantskap. Vi gingo i samma klass, som jag avslutat i Söderhamn, han i Gävle.

En dag föreslog han mig, att vi skulle ge oss ut på en fisketur för att meta bäckforell.

En vacker, solig morgon i juni begåvo vi oss iväg, försedda med mask, metspön och smörgåsar för att följa en bäck, som rann ned vid Lilltjära upp genom skogen mot Tönsen. Det blev en härlig marsch i skogens dunkel efter den porlande, slingrande bäcken, men fisket blev magert. Den skygga bäckforellen är ej lätt att fånga; det fordras snabbhet och försiktighet. Men det fanns så mycket annat att se och höra i de djupa skogarna här uppe mot obygden. I en hög tall upptäcktes ett hökbo, som plundrades på ägg, som gåvo "skottpengar".

Mot kvällen kommo vi uttröttade fram till en liten tjärn, vid vilken låg en grå stuga. Här mottogos vi gästvänligt av innehavaren och hans maka. Vi fingo tak över huvudet under natten i en lada och undfägnades på morgonen med mjölk och bröd. Ägaren av det lilla torpet var en f. d. livgardist, som slagit sig ned här i ödemarken med sin maka, som han medfört från Stockholm.

Man var tydligen glad åt att få träffa någon från yttervärlden, även om det endast var ett par 15-års ynglingar. När man hörde, att jag varit i Stockholm, där jag tillbragt en termin i skola, så gav detta frun anledning att berätta om Stockholm; framför allt om sina unga dar. Hon berättade bl. a. om manskapsbaler på Skeppsholmen, dit Karl XV, den folklige monarken, emellanåt infann sig, och hennes stoltaste minne var att hon dansat med majestätet.

Visst längtade hon ibland tillbaka till sin ungdoms stad, men nu kom hon inte ens ned till den stora bygden i socknen.

Vad levde detta par med barn av i ödemarken? En liten stuga med några tegar vid skogstjärnen, en ko och några getter, det var hela egendomen. Skogssjöarna voro fiskrika och skogarna fulla av allehanda djur. Med jakträtten var det väl ej så noga, och jaktstadgans paragrafer gällde ej här.

I sommarsol vid Bullerbäcken.

Foto: Mats Högberg

Så anträdde vi vår hemfärd mot Bofara och kommo trötta och utsvultna hem efter en utflykt, som låtit oss komma bäckens, skogens och obygdens hemligheter närmare och gav näring åt de drömmar om äventyr, som en yngling så gärna drömmer.

Ännu några somrar hade jag nöjet att träffa min kamrat och vän. Sista gången sommaren 1885. Han hade då slutat skolan och beslutat sig för att söka upp sina bröder i USA, dit även föräldrarna snart överflyttade.

Så förlorade landet tre duktiga män, men Sverges kapitalfattigdom nödvändiggjorde denna utmattande åderlåtning på unga krafter och begåvningar.

Stöd hembygdsrörelsen

bliv medlem i

Hanebo Hembygdsförening

EN OMPLANTERING

Av Lars Olof Högberg

För den lilla tolvåringen var det som ett förestående stort äventyr, då hans föräldrar hade beslutat att flytta från Hanebo ner till Uppland, närmare bestämt till närheten av Uppsala. Nu föreföll socknen — eller rättare sagt den del av den där han hade sin varelse — så trång och begränsad, och själv hade han bland skolkamraterna blivit en riktigt märkvärdig och avundsvärd person, sedan det blivit bekant, att han snart skulle lämna dem.

Och dock var det nog också mycket att fara ifrån: vänner och kamrater, äldre och yngre, skolan, lekar och nöjen, och den glädje det skänker att få börja deltaga i det riktiga arbetet, så där mera på lek till en början. Det var svårt att tänka sig, hur allt detta skulle gestalta sig på en främmande ort; där skulle komma så mycket nytt, skrämmande kanske till en del men lockande på samma gång; men något farligt kunde ju inte nå en, när man hade det trygga fadershemmet att ty sig till.

*

Vintern 1892 hade varit kall och snörik, som en riktig vinter skall vara. Min äldste bror och jag skulle med de två hästarna, spända för präktiga hö- och flyttlass, företa den över tjugu mil långa färden mot söder. Det blev en minnesrik resa, som tog fyra dar. Snön glänste och glittrade i den strålande marssolen, hästklockorna[1]) klingade så glättigt i bringan på de käcka hälsingehästarna, vilka i sin snabba gångtakt förde oss från den ena bygden till den andra. (En hälsingehäst skall kunna g å fort, sällan springa, a l d r i g lunka som en upplandshäst!) Farten var idealisk för att man skulle hinna se det man for förbi och även hinna smälta synintrycken. Och när man ibland under timmar hade farit igenom mörka, högtidliga skogstrakter, hur underbart ljust och upplyftande kändes det inte när nejden öppnade sig, gårdarna blev fler och närmare varandra, och man såg den vackra vita kyrkan stå där på ett krön mitt i bygden. Jag minns särskilt Hamrånge kyrka, som föreföll mig som den vackraste jag sett, kanske därför att den påminde om Hanebo!

Så kom vi då till Gävle — eller Gefle, som det då skrevs. Det var den skrämmande brokiga storstaden med sina 15.000 invånare! (Numera är ju staden mer än tre gånger så stor). Där var mycket att se och uppleva under det korta besöket.

En episod kan jag aldrig glömma. Vi hade fått oss rekommenderat ett "Rum för resande", där vi kunde ta in över natten. Vi fick ett rum innanför köket, och i det senare var familjen samlad, troligen 4—5 personer, när vi gick igenom. Sedan hörde vi dem samtala med dämpade röster. Det lät mystiskt. Hade vi kanske råkat i rövarhänder? Man kunde ju aldrig veta, och om stadsbor hade man då hört så mycket. Visserligen såg det snyggt och trevligt ut inne i vårt rum, och det var bäddat med dubbla lakan, en lyx som inte till vardags ingick i våra vanor, men ändå... Vi klädde av oss under tystnad och smög oss i säng. Fortfarande hördes rösterna utifrån köket. Till slut var det bara en stämma som talade, och när vi spände våra öron, kunde vi uppfatta, att det var familjefadern som läste — "Fader vår". Vi såg på varandra och log, släckte lampan och somnade lugnt.

*

Uppland blev på många sätt en missräkning. I Hälsingland hade det varit mycket bra före, skare täckte åkrarna, och snön hängde ner från granarna. I Uppland var snötäcket tunt, det var bara de stora landsvägsdikena som var fulla med snö, men på vägarna skar gruset igenom mot medarna, och blåsten pinade och tjöt. Gårdarna låg långt ifrån varandra, och hela landskapet verkade ogästvänligt. Det var inte utan att man började längta "hem". Men var fanns nu hemmet?

*

I Folkskolans läsebok hade jag nyligen läst ett stycke om Uppsala, som gjort så starkt intryck på mig, att jag kunde början av det utantill — och kommer ihåg det ännu i dag: "Uppsala, den gamla minnesrika staden, sätet för Svea Rikes äldsta universitet, ligger på den jämna och bördiga Upplandsslätten".

De orden fick liv och innehåll, när jag första gången fick se först Gamla Uppsala kyrka med högarna och där bakom Uppsala med domkyrkan och slottet som de mest

Utsikt från Kölberget över Lilltjärabygden och Bergviken.

[1]) Det heter som bekant häst k l o c k a, ko s k ä l l a men p i n g l a, då det gäller mindre djur.

framträdande partierna. Den tavlan gjorde ett nästan förkrossande intryck på mig och framkallade en vördnad, som jag många gånger senare också känt. Men jag undrade om jag någonsin skulle komma att känna mig annat än som främling där.

Hur den staden sedan blev mitt hem och en tid höll på att tränga undan Hanebo ur mitt sinne, är en annan historia.

*

Jag minns alldeles särskilt min första julotta i Uppsala domkyrka. Under klockornas mäktiga klang strömmade människorna in i kyrkan, som redan långt före tiden var så packad, att vi inte kunde få några sittplatser. De höga valven och de många ljusen gjorde ett överväldigande intryck, och när sedan orgeln intonerade och kyrkokör och församling stämde upp: "Var hälsad sköna morgonstund", gick en bävan genom själen. Då emellertid de två mässhakeklädda prästerna började läsa vid altaret, kunde deras ord inte uppfattas, så stort var avståndet. (Numera har också högtalare måst inmonteras.) Predikan från predikstolen hördes väl något bättre, men även den stördes av genljudet från de höga valven.

På hemvägen från kyrkan flög tankarna till Hälsingland, och jag jämförde julottan i domkyrkan med dem som jag varit med om i Hanebo kyrka. Då kom det en sugande längtan över mig tillbaka till den gamla hemsocknen. Jag mindes de stora förväntningarna på julaftonen, hur man stigit upp redan före klockan 4 på julmorgonen, hur ljusen tänts i alla fönster, då hästklockor och" skaller" (bjällror) allaredan börjat höras från skjutsar som kommit mer långväga ifrån; hur man sedan fått stuva ner sig i släden, varefter det burit iväg i snabb fart, för på julmorgonen var det tillåtet, även för en hälsing med självaktning, att köra fort. Överallt var ljus tända i fönstren, och särskilt minns jag, hur hela den ståtliga gamla byggningen vid Carlslund, strax innan vi kom fram till Kyrkbyn, strålade emot oss, Så sattes då hästarna in i de gamla stallslängorna (som då ännu fanns kvar) och vi gick in i kyrkan. Talgljusen i landskyrkan kunde ju inte jämföras med gasbelysningen i domkyrkan, men de var mer levande på något sätt, och förväntningarna och andakten kändes också starkare.

Ännu var det vanligt med särskild mans- och kvinnosida; endast några särskilt frigjorda kvinnor (och de som satt i "herrskapsbänkarna", förstås), ville sätta sig hos männen. Från kvinnosidan klingade också sången renast och klarast. Men en sångkör fanns, som jag vet omfattades med mycket stort intresse. Den var placerad på läktaren eller "skullen", som det oftast hette, och utförde därifrån de vanliga julhymnerna.

När gudstjänsten var slut, fick alla brått att komma i väg hem. Då blev det verklig kappkörning i gryningen, ty var och en hade tagit den snabbaste hästen på julmorgonen.

Julens nöjen följde sedan på varandra, men främst av allt står dock i minnet kvar julmorgonens kyrokbesök.

*

Den omplanterade bondpojkens omdömen har nog sedan denna tid i mycket korrigerats, framför allt då det gällt andra landskaps och orters förtjänster och skönhetsvärden, men i stort sett kvarstår ungdomsintrycken, och känslan för hälsingebygden har behållit sitt grepp om hans själ. Haneboförälskalsen har i n t e gått över. När jag med tåget söderifrån passerar "Norrlandsporten" och ser ut över dalen vid vid Röstbodarna och de gamla vallarna med bostugorna, och när sedan Bergvikens vatten börjar skymta mellan träden, då känner jag, att jag håller på att komma hem igen. Jag identifierar gårdarna i Lilltjära, och jag ser snart Kilafors vackra herrgårds- och bruksbyggnader dyka upp och försvinna.

Tåget stannar vid stationen, och jag stiger in i bilen. Jag sluter ögonen för att slippa se 90-talets och sekelskiftets anskrämliga stationssamhälle. Så gör vi först en tur bort mot "Hälla", där de gamla björkarna susar lika hemlighetsfullt som förut. Vi far så långt fram, att vi får syn på kyrkan, som står där på kullen, alltid lika oföränderligt värdig och med de många minnena från gångna tider . . .

Hanebo kyrka

Men vi vänder och styr kursen mot sörsocknen. Snart ser vi Bergvikens lilla bror Bofarasjön framför oss. Det är en leende bygd runt omkring sjön, vare sig man ser den från Västansjöbygdens högsta punkter (den kanske vackraste utsikt som finns i Hanebo), eller iakttar den vid en solnedgång från andra (östra) sidan av sjön.

När man så här efter flera år kommer tillbaka, finner man, att mångahanda blivit förändrat. Mycket nytt har tillkommit, och när detta nya inte trängt undan något gammalt värdefullt, skall det inte klandras, förutsatt att det inte alltför mycket bryter stilen. Mycket av det gamla har emellertid försvunnit: åldriga, stilfulla byggnader av högre-ståndstyp har ersatts av stenpalats, och hederliga gamla hälsingebondgårdar har fått lämna rum för små "moderna" bostadsträlådor; gamla häbbren, som på intet sätt stått i vägen, har helt enkelt rivits ner och eldats upp.

Man blir vemodig när man ser sådant, och erinrar sig att på vissa andra platser med en befolkning av ett trögare temperament än

hälsingarna, den gamla värdefulla byggnadskulturen lämnats mera i fred.

Det finns dock också anledning till glädje, då man ser att gårdar — ofta släktgårdar — kommit i händerna på personer, som förstått att restaurera dem pietetsfullt och med tillvaratagande av allt gammalt och värdefullt inreda dem till trivsamma, praktiska och bekvä-

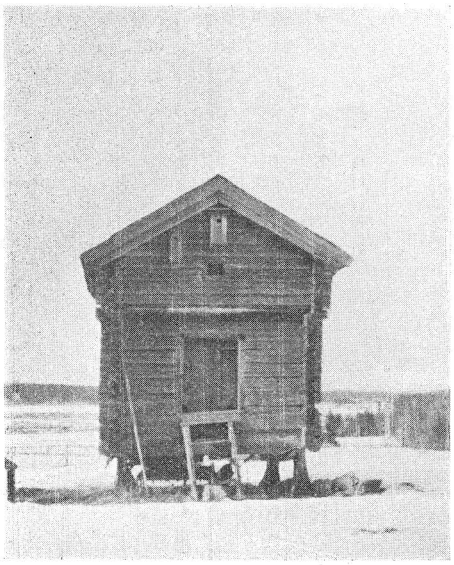

Gammalt häbbre.

ma hem för moderna människor. För det är ju inget "Skansen" vi sak sträva efter att göra hela vår bygd till.

*

Men jag längtar efter att i gammalt beprövat sällskap få göra en fisketur uppefter bäckarna till någon av de många skogssjöarna och tjärnarna och därvid få titta in och uppleva gamla minnen i stugorna, t. ex. vid Lötbodarna, vilka nu sjunger på sista versen, eller rasta på någon av de vackra gårdarna i Tönsen, där jag tas emot som gammal vän. Jag vill se Lötbotjärn och de två Tönssjöarna ligga och glittra i solskenet, och jag vill följa Bullerbäcken uppför bergssidorna, där man på många ställen har fantastiska utsikter, ända upp till de två små Bullrarna, som ligger där som ett par skogens ögon, dunkla och hemlighetsfulla . . .

Ja, när jag ser på kartan, upptäcker jag många av dessa platser, som jag än en gång ville besöka, stigar jag än en gång ville gå. Och jag minns då många lyckliga stunder de trakterna skänkt mig.

HÅRGADANSEN

En sammanställning av olika variationer

AV VICTOR J:SON KÖÖHL

Invid Bergvikens strand reser sig den sägenomspunna Hårgåsen. Mörk och dyster, hemsk och avskräckande är den sägen, som är knuten vid dess skrovliga berghällar. Den berättar hur i forna tider ett offerställe låg däruppe på de flata stenhällarna. Många offerdiurs, ja kanske också trälars och krigsfångars blod påstås i forna tider ha runnit ut över offerstenarna och stenhällarna. Och i vild och yrande fart skall blotdansen ha gått där uppe på bergets krön.

Men detta är blott saga och sägen, som levat kvar bland generationer av släkten, och om dess ursprung vet man intet.

*

Så gick åren, blev till årtionden och sekler. Och på 1000-talet kom kristendomen — till Hälsingland främst genom Sancte Staffan — och genom den nya läran förändrades människors tänkesätt, seder och bruk. Men ändå fortlevde den urgamla sedvänjan med dans och dryckenskap i de ljumma, ljusa norrländska sommarkvällarna . . .

Nej, min Haneboförälskelse går aldrig ur . . .

Jag förstår så väl historien om bagarn i Ändalösa, som min vän Erik Olsson i Västasjön berättade:

Folkskolläraren hade varit ute och rest och på sin resa även besökt Rom. Efter sin hemkomst träffade han sin gamle vän bagarn i Ändalösa och ville för honom skryta litet över allt vad han sett på den långa resan:

— Ja, du bagare, nu har jag varit i Rom och sett katakomberna och Colosseum och andra av världens största sevärdheter.

— Jasså, Rom och katakomberna. Det är väl ingenting att jämföra med Ändalösa. Du skulle se Ändalöstjärn i soluppgången och Dammtjärn i solnedgången. Då bleknar Rom, min gosse. Och du skulle se vad laxöring det finns där i bäckarna. Det behövs inga broar, man g å r på laxöring.

Och så en storböndagskväll samlades åter ungdom på en loge i byn Hårga, och där tråddes dansen som aldrig förut.

Den gamla byspelmannen spelade allt fortare och vildare, och snart hade alla glömt att det var helgdagskväll — och den, som de måste helga . . .

Men just som kyrkklockorna i Hanebo klockstapel ringde in helgdagskvällen, trädde en högrest, haltande man i vid kappa in genom dörren och erbjöd sig att spela. Hans mörka ansikte var kantigt och skarpt. Under de svarta ögonbrynen lyste ett par glödande ögon, och han hade spetsigt skägg.

Han spelade den ena låten efter den andra. Den ena skön och lockande, den andra vild och eggande, men mest yrande var dock en hambopolska, som ingen hört förut — och den förtrollade alla. . .

Den vilda takten ökade, och den underlige spelmannen, som så oförmodat kommit till dem, spelade så att eldgnistor yrde kring den virvlande stråken.

Hela natten och ända till långt in på morgonen dansades det med alltjämt stigande vildhet. Bjälkarna i golvet knakade och sviktade, men ingen frågade efter det. De blott dansade — dansade. . . Ju längre natten led, ju vildare och ohyggligare blev låtarna från fiolen. Och när den underlige främlingen spelade, måste alla dansa — ingen kunde stå stilla. De var som förhäxade av hans musik.

— — —

Bing. . . bång. . . bing. . . bång. . .

Det var kyrkklockornas rena, malmfyllda toner, som ringde in sabbaten. Tonerna steg och föll, klingade ut genom luften — ut över grönskande kullar, mörka skogar och glittrande vatten i bäckar, tjärnar och sjöar.

Den enda som hörde kyrkklockornas kallande toner var en ung flicka, som halvt medvetslös kastade sig omkull på golvet. . .Förtvivlad såg hon på de dansande, och när hon lyfte sin trötta blick

mot den underlige spelmannen, såg hon att en bockfot stack fram under hans vida kappa.

Hon ville ropa — ropa och varna de andra, men orden stockade sig i hennes hals...

Men i samma stund sprang spelmannen, som var djävulen själv, upp och ut genom dörren. Och efter honom följde hela skaran, förtrollad av hans musik. Endast den halvt medvetslösa flickan blev liggande kvar på loggolvet... oroligt kastande sig fram och åter.

Nu började en långdans...

Över ängar och moar, över stenar och stockar, genom vilda snår och susande skogar gick den vilda dansen — och den stannade inte förrän den var uppe på Hårgåsens topp — det gamla offerstället. Och där satte sig spelmannen i en tall och spelade.

Där uppe på berget blev det en dans, så som ingen förut varit med om — en långdans som tog alla med sig. Till och med den gamle giktbrutne byspelmannen sögs in in bland de dansande ungdomarna. Det gick av sig själv att lära den nya dansen — hambopolskan.

Och allt vildare gick dansen... hårgalåten...

De unga dansade i början i yrande glädje. Men snart greps de av vansinne och dansade i rasande yrsel. Det gick inte att stanna för dem, hur gärna de än skulle vilja det. Det var som om de piskades in i en allt vildare yra. De dansade så att kläderna föll av kroppen och köttet lossnade från benen — och så var det endast skeletten, som skramlande hoppade omkring på stenhällen, tills de nötte en ring — som syns ännu i dag... Och till slut var det endast några vitnade benknotor, som dansade omkring, tills också de föll ned och vittrade. Kropparna av de osaliga har nu stannat — men själarna sägas ännu irra omkring över stenhällarna i evig oro...

Och ännu — berättar sägnen — skall man i mörka lördagsnätter, "när månen är svart och moln täcke rhimmelen', kunna se de osaliga andarna likt skuggor tråda sin eviga dans över offerhällarna.

— — —

Så berättar saga och sägen om den sista "hedningsfesten" på Hårgåsen. Men ännu lever sägnen kvar bland folket i bygden. Och över den vilar något ovisst, som ingen kan förklara.

Den träder fram ur sagans dunkel som en hemsk och grym vålnad.

*

Sägnen om Hårgadansen och Hårgalåten är känd i hela vårt land, och det har skrivits mycket om den. Många gissningar om dess ursprung har gjorts, men någon slutgiltig lösning kan man naturligtvis ej komma till. Någon grund kanske det kan finnas. Mera kan man inte säga. Det skulle föra alltför långt att denna gång närmare granska sägnen. De äldsta uppteckningarna är inte mycket över hundra år, men den muntliga sägnen är mycket äldre.

En annan gång blir det kanske tillfälle att återgiva något av vad "historisk" forskning har att säga om sägnen.

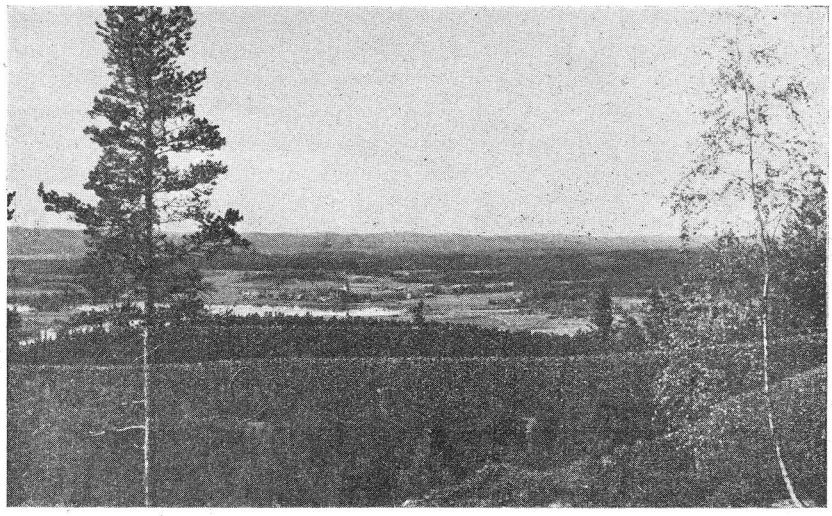

Utsikt över Kyrkbyn från Hårgås.

DÅRSKAP

Av Nils-David Svensson

Du kunde väl du som dom andra ta ett jobb i skogen, så att vi finge nå att julhandla för. Du är nästan för likgiltig, tycker jag.

— Julhandla för. Har du svält ihjäl nån jul än kanske?

— Svälta å svälta. Varför i all världen ska en behöva svälta, innan dä blir tid att handla. Inbillar du dej verkligen att nån tidning vill ta in vad du sitter å plitar ihop?

— Tig käring! Dra åt fanders mä ditt evinnerliga gnat!

Bo-Lasse satt vid köksbordet med ett pappersblock framför sig, den högra handen kring en blyertspenna och den vänstra klösande i en lång okammad hårbuske. Att det kunde vara så svårt. Han hade annars föresatt sig att skriva alla tiders historia, något högst ovanligt, som ingen enda sedan skrivkonstens historiska gryning i urminnes tid nånsin kunnat drömma om. Han kunde eller ville inte erkänna för sig själv, hur fullkomligt värdelös han egentligen var som författare.

En gång i världen, innan han gift sig och förskaffat sig barn och gråa hår, var han in till ortstidningens chefredaktör i köpingen och avlämnade ett bidrag. En drömkisseunge som ännu var ofullgången. Ett knöligt och själlöst foster. Chefen hade lovat att titta på det vid tillfälle och sedan lämna besked. Tiden gick. Och Lasse gick varje dag i väntan på detta viktiga besked. Det avgörande beskedet om hans framtid. Öppnade varannandagsupplagan med gruvsam och ljuvlig förväntan varje gång posten kom till skogsbyn. Och varje gång samma svidande, vär-

kande besvikelse. Själv hade han tyckt att novellen varit så utomordentligt väl skriven, att han på kornet återgett livets levande verklighet.

Han trodde det. Hade inte läst så mycket litteratur, att han var god för att jämföra och avgöra något i den vägen. Till sist slutade han att vänta.

Ett helt år efteråt när han var framme i köpingen dristade han sig in på tidningschefens heliga rum med en blyg, stillsam förfrågan angående bidraget.

Jo då, han skulle nog titta på det någon gång när han fick tid. Hade visst förlagt det bland annat pappersbråte på hyllorna och kunde inte finna det just nu. Han plockade litet på de hyllor han nådde från skrivstolen, som för att visa att de nog fanns där och att han hade dem i åtanke. Som sagt, han skulle titta på dem vid tillfälle. Adjö.

Nu hade många, många herrans goda och onda år kommit och gått, träd knoppat, lövat och höstgulnat. Lasse hade även han gulnat i skinnet. Men författarfantasierna låg alltjämt och värkte och tjusade någonstans i innanmätet.

Sämst var det att käringen tvivlade. Hon som han varit tillsammans med så länge borde väl känna honom. När en bott ihop i tre decennier och tömt sin själ ut- och- in för varann borde innehållet vara uppenbarat. Såg hon ingenting, begrep hon ingenting. Det där att ta sig ett arbete.. Som de andra. Han var inte någon av dom andra. Han var författare — fast ingen begrep det.

Hustrun hans, Beda, stod böjd över en bunke med tvättkläder, skrubbade upp och ned med en sådan iver att kjortelfållen darrade som i frossa. Hon stod bredbent i ett par gummistövlar. Det nätta trägolvet var surklibbigt av slaskvatten. Tjafs, tjafs, tjafs lät det när hon flyttade fötterna. Kurr, kurr, kurr lät det när de löddriga plaggen gnuggades upp och ned över tvättbrädans refflor. Emellanåt slog hon ut ett plagg och hängde det ilsket tvärsäkert på ett snöre under spiselkåpan, medan hon kastade mörka blickar mot sin diktande make vid bordet: Idiot, latstock, skamfläck . . .

MEN JAG SÅG LIVET SEGRA

Av Olle Svensson

Till huvudskalleplatsen
sitt kors de släpar på.
mot löfte och mot morgon
tycks att de går ändå.

Av törne vridna gissel
blodiga slag de fick —
mot morgon och mot löfte
fanns ändå folk som gick.

Om Golgata är målet
syns ej ha större vikt.
För dem som går mot morgon
finns annan tillförsikt.

Det tycks som livet äger
en visshet utanför
vad galgens rep berättar
och mördarkniven gör.

Det hela undandrar sig
min längtan att förstå,
men livet såg jag segra
på dödens dag ändå.

Vilken inspiration kan jag få veta av detta, virrvarrade diktarens blöta cellmassa under den rufsiga hårbusken. Han bet i pennen och rufsade till håret ännu mera, men kunde omöjligen få tankarna att släppa greppet kring tvättbunkskurret och gummistöveltjippet och för övrigt hela den effektiva vardagskvinnan borta vid spisen.

Bo-Lasse kastade pennan ifrån sig med en svordom, letade rätt på kavaj och hatt och lommade ut. Det var klart och kallt i luften. Förjulsgrått. Nere i centralbyn skrek just nu de gödda svinen sina ångestskrin, korta skarpa skott hördes och skållvattnet steg som en offerrök mot skyn. Ty snart skulle Jesus födas i Betlehems barnkrubba.

Bo-Lasse svängde av mot uthuset. Någon offergris var han inte ägare till men väl några lätta granbräder, som kanske kunde hjälpa honom ifrån alltsammans.

Nu begynte han såga och spika av hjärtans lust.

Hela dan dagen och nästa mixtrade han därute på planen bakom lidret, arbetade ivrigt med något, utan att hustrun Beda gitte se efter vad det var. Men när hon den tredje dagen förnedrade sig att visa honom sin nyfikenhet, måste hon sätta sig, så förbluffad vart hon.

Ett stort åbäke som mest var att likna vid en jättelik kråkskrämma höll just på att ta form: En väldig låda försedd med vingar.

— Va i herrans heliga namn blir dä för nå?

Beda satte sig tungt ned på huggkubben. Hon la bägge händerna i knät och bara gapade. Va i all sin dar gör du, gosse?

— Flygmaskin, sa Lasse.

— Flygmaskin. Å herre min Gud. Vi ska du mä flygmaskin till?

Lasse spikade fast ett stag under den ena vinghalvan utan att svara.

— Tänker du flyga nu, fortsatte käringen, alltjämt lamslaget orörlig, överväldigad.

Lasse tog paus i arbetet och förklarade:

— Ser du, ja är så less på dessa vintrar, så ja tänkte vi skulle flyga bort härifrån. Till södern. Hela familjelivet, tänkte jag.

— Tackar så mycket, ja följer nog ändå inte mä, sa Beda bestämt. Inte barna heller.

— Gör hur ni vell då, sa Lasse. Gör hur ni vill för mej. Så slog han fast staget till nästa vinghalva. Han är sannerligen inte riktigt klok, suckade Beda, när hon gick in till sitt. Han har visat sin dårskap i vad han skrivit å förresten — fast i dylikt är dä svårt att avgöra vad som är dä eller dä, vad som är snillrikt eller bara värdelös gallimatias. Men en flygmaskin, en sån stor å påtaglig verklighetstingest kan ingen enda ta fel på. Om den är som den ska vara, bärkraftig å så, att en människa kan fara i luften mä den . . . Ja, dä kan nog ett barn begripa å förstå . . . Lasse är inte klok. Hade han bara fått lite teknisk undervisning, så är dä mycket troligt att han blitt en sån där — författare . . .

BRUKSMINNEN

Av Alfred Viklund

Kilafors bruks smeder under Rettigarnes tid 1862—1896.

När brukspatron C. A. Rettig år 1889 fyllde 17 år togs det flera gruppkort på arbetare vid bruket, bl. a. på smederna. På ett kort som då togs, voro följande smeder med.

I första raden från vänster:
1. Mästersven Anders Goude.
2. Anders Hedberg.
3. Mästersmed Anders Gustaf Hedberg.
4. Mästersven Per Johan Hedberg.
5. Mästersmed Klas Hedberg.
6. Mästersmed Janne Harström.

I andra raden:
1. A. P. Ström.
2. Janne Berglund.
3. Gustaf Hedberg, son till A. G. Hedberg.
4. Gustaf Hedberg.
5. Karl E. Berglund.
6. Smeden Carl Söderström.
7. Smeden Gustaf Söderström.
8. Gustav Harström.

I tredje raden:
1. Smeden Gustaf Goude.
2. Smeden Gustaf Harström.
3. P. O. Stillberg.
4. Mästersmed Carl Goude.
5. A. O. Berglund.
6. Smeden Axel Fagerström.
7. Koldräng Hellgren.

Ström och Söderströmarna och en Andersson och Uppström kom från Sollefteå år 1875. År 1889 kom Fagerström därifrån. Vidare fanns det smeder som hette Janne Herre, Anders Wågberg, Nordal, Wivägg (2 st.), W. Hedberg, A. P. Forsberg, Hillberg, Björklund och Janne Berglund. En del var här endast en kort tid och en del av dem reste till Amerika. Dit utvandrade bl. a. två stycken som hette Harström samt Westling.

Stillbergarna kom från Annefors i Bollnäs. Pelle dog i Kilafors och Kalle utvandrade till Amerika. Till Österby bruk flyttade år 1897 Klas och Gustaf Hedberg, K. E. Berglund och P. O. Stillberg.

— — —

Smederna hade jord till en à två kor, en del på Lillåker och en del på Rabo, Kyrkängarna och Sibonäset. Smedernas inkomst var omkring 50 kronor i månaden samt litet säd. De hade också bostäder och ved fick de hugga på skogen i de s. k. Smebodarna, men hemkörning och huggning fick de kosta själva.

med not, långrev och ryssjor. I Kvarken utsatte de många syren kring stränderna. En gång drog Anders Hedberg not i Belsesjön för att få braxen. Han fick en stjälpflake full och därtill en stor säck på flaken. Så nog finns det minnen efter smederna på Kilafors bruk att berätta, och i all synnerhet om man fört dagbok över dan gamla Rettigska tiden.

I smedjan var det tre smältarhärdar och två räckarhärdar. I övre ändan var ett stort badkar av trä. Det var dåligt inbyggt, sotigt och eländigt. Där badade

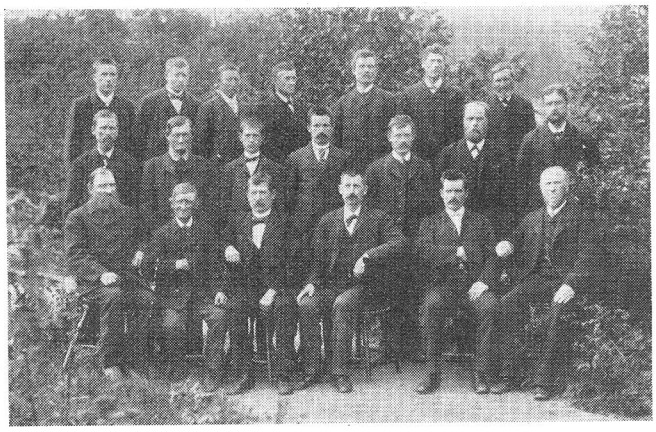

Smeder vid Kilafors bruk år 1889.

Arbetet gick i 6 timmars skift och 6 timmars vila. Det började på söndag kväll och slutade vid veckoslutet, en del på lördagsmorgonen och den andra delen på lördagsmiddagen. Smederna hade ett strävsamt liv.

Mästersmeden A. G.. Hedberg var en enastående skicklig stångjärns- och smältarsmed. Han utförde stora mästarprov till Chicagoutställningen på 1880- och 1890-talen. Han smidde stångjärnsstänger och gjorde fina knutar på dem. Han kunde forma till "Rettigs vallon" på ett sätt som ingen annan.

De som blevo kvar i det nya bolagets tjänst voro följande: Tre Hedbergare, A. O. Berglund, A. P. Ström, C. Söderström och A. Fagerström.

De som voro med på sista hammarslagen voro A. P. Ström och Wiktor Hedberg, vilken också var den sista som slog igen stångjärnshammarens sista slag år 1896.

Smedernas hobby var fisket. Trots deras långa arbetstid for de ofta på Bergviken och fiskade

smederna varje lördag vid de olika skiftssluten på morgon och middag. Vattnet värmdes upp av rödvarma smältstycken av vilka de tillverkade stänger.

I masugnen hade de ett liknande badkar, där vattnet uppvärmdes med tackjärnsgösar. Dit brukade pojkarna gå och bada efter alla smeder och masugnsarbetare. Så man var ej så noga på den tiden, blott man fick bada.

En gång gick patron Rettig till en smed som skulle fara till Amerika och frågade honom varför han skulle fara. Då fick han till svar:

— Man far dit man är mera värderad som arbetare. Här aktar ni intet en sådan en bråkdel av vad ni aktar en hund som patron har med sig.

Men då gick han ifrån honom mållös .

En gång hade en smed, Andersson, skaffat sig en ny kostym kläder. Då blev han tillfrågad om ej hustrun kunde väva kläder åt honom. Då blev Andersson arg, slog näven i bordet och sade:

— När jag kom hit hade jag

kläder på kroppen, men innan jag kommer härifrån ser det ut att jag skall bli naken.

Patronessan fordrade att arbetarhustrurna skulle väva kläder åt familjerna, trots deras slit och släp med sot. Släp och besvär med barn och kreatur.

— — —

I boken Två hälsingesocknar (1934) finns en bild som det angives, att det är brukssmeder, men det är fel. Det är en grupp masugnsarbetare, varibland vi finner två bruksarbetare. De övriga är hällbobor.

Jordbruksarbetare vid bruket.

Under Rettigs tid sköttes jordbruket vid Kilafors bruk av en rättare, som ledde arbetet. Men bokföringen utfördes på kontoret under ledning av en förvaltare som hette C. W. Hellman. Han kom till Kilafors bruk omkring 1875. Förvaltare före honom var Lindman. Rättare var till år 1880 en Berggren, sedan kom Otto Wahlström i hans ställe och var där tills bruket såldes 1896. Under honom arbetade omkring ett tiotal ordinarie torpare med en dagpenning av 80 öre per dag. Då var de fria arrendet på torpet och så hade de 60 kronors tillägg per år.

De voro bosatta i Belse, Hammaren och Kyrkbyn. Ett ungefär liknande antal extra torpare med 1:10 per dag, men då skulle de göra 30 dagar per år för torpet.

Arbetstiden var från klockan 7 på morgonen till samma tid på kvällen med en timmes rast för middag. Och med bränsle var det lika för dem som för smederna. Strävsamt var det för dessa torpare som kväll och morgon skulle gå 4 och 5 kilometers väg till och från arbetet. Och lika strävsamt för deras hustrur, som skulle lägga matsäck för varje dag.

Det fanns tjugo à tjugofem kor och åtta till tio kalvar. Tolv arbetshästar, ett par vagnshästar och ett par föl, ett femtiotal höns och någon kalkon samt några ankor. Till dessas skötsel fanns en stalldräng, en ladugårdskarl, en kusk för stutars och vagnshästars skötsel. Herrskapet Rettigs hade för sin skötsel sex jungfrur, en vedbokarl, en köksföreståndarinna ,en inhusa, en uthusa, en köksa, hon fick även sköta hönsen, två ladugårdspigor. På sommaren var herrskapet en tid på sin egendom Hemstanäs i Skogs socken.

Det finns torp på vilka deras efterlevande ännu finns kvar, därav tre i Belse.

Det fanns sex landbönder i Belse: Nylands, Rustens (Olle och Per-Erik). Hanses (P. Hallin), Kilströms, Fernstens; fyra i Hammaren: Ol-Jans, Agermans, Ol-Ors, Finn Ol-Jans, Jöns Löv; åtta i Hallen: Lars-Hans, Ol-Hans, L. Nilsson, Per-Ols, Skölds, Lars-Jons, Jöns-Pers, Ol-Nils; två i Bofara: Erk-Ers och Per Anners. Dessa skulle kola och köra kol i arrende.

Bilden på jordbrukarna m. fl. visar rättare, trädgårdsmästare, kusk och skogvaktare vid Kilafors bruk under sista kvartsseklet under 1800-talet.

De äro från vänster i nedre raden: Andersson, trädgårdsmästare, Aug. Sundkvist, kusk, O. Wahlström, rättare, Sundkvist, rättare i Hemstanäs, O. Hammarström, klensmed, O. Sundkvist, knekt och jordbruksarbetare. I andra raden från vänster: P. Östblom, jordbruksarbetare, G. Andersson, jordbruksarbetare, H. Hansson, A. Högberg, G. Hammarström, jordbruksarbetare, Sundberg, E. Edh, snickare. Övre raden från vänster: P. E. Häll, O. Karlsson, jordbruksarbetare, Lars Wikström, stalldräng, A. Norin, skogvaktare, E. Persson, L. Nilsson, G. Härdin, arbetare. Det finns ingen i livet i denna grupp.

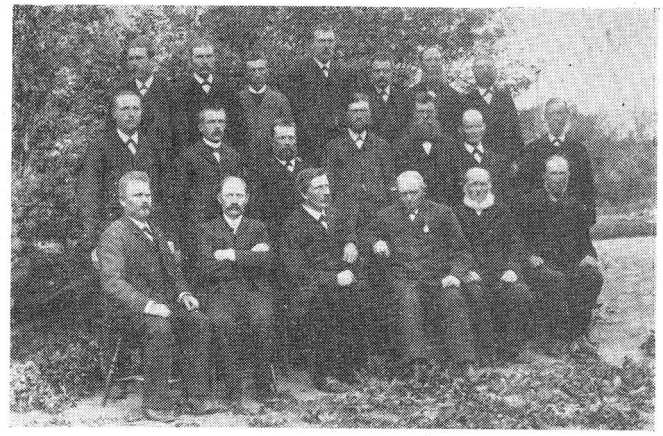

Jordbruksarbetare m. fl. vid Kilafors bruk år 1889.

BOFÖRNING

Av Erik Skoglund

De flesta byar i Hanebo socken brukade i äldre tid ha kreaturen i fäbodarna under sommaren, ett förhållande som fortsatte fram emot segelskiftet. Den s. k. "boföringen" inträffade strax efter vårsådden, eller i början av juni, den tid då häggen blommar. Ett gammalt ordstäv lyder så: "När häggen är vit, ska bopigan dit". Det kunde vara lång väg till fäbodarna för en hel del byar, ja, flera mil var inte ovanligt. Den by jag bäst känner till är Acktjära, och till deras fäbodar är det cirka två mil, och jag skall här berätta något om hur en "boföring" till Acktjärabodarna i min ungdom gick till.

Efter omständiga förberedelser dagarna före gällde det att vara tidigt uppe den dag färden skulle ske. För den som första gången hade den äran att få vara med blev det nog inte mycket sovet natten före. Äldre barn och yngre ungdom fick vare med som "påfösare" åt bopigorna eller bojäntorna, som de även kallades, för att hålla samman korna och fåren. Över Lotan och Västansjö gick färden, där ett flertal grindar spärrade vägen, men där stängsel på båda sidor av vägen underlättade att hålla djuren samlade. Svårare blev det på skogen från Västansjö där såväl kor som får ville gå på sidan av vägen och måste noga bevakas för att inte försvinna i skogen.

Den långa och dåliga vägen uppför bergen och över kärr och myrar på spänger och kavelbroar var besvärlig och påkostande för kreaturen, synnerligast för kalvar och lamm. Det hände därför ofta att några av lammen måste bäras under sista delen av vägen. Den långa vägen kunde även bli påkostande för unga pojkar och flickor, och det frågades ofta hur långt det var kvar till fäbodarna. De sällsammaste upplevelserna efter vägen och allt som hägrade ifråga om äventyr man hoppades få vara med om i fäbodarna höll modet uppe och hjälpte till att övervinna tröttheten.

De förnödenheter som var nödvändiga för boföringen fraktades med hästskjuts till Gammelbodarna, dit det var hjälplig kärrväg från Västansjö, men här vidtog klövjestigen. De saker som skulle fraktas måste klövjas på hästryggen. För dem som inte sett hur detta gick till kan en kort beskrivning ha sitt intresse.

På hästryggen lades först en stoppad dyna av grov lärftväv och på den fastspändes med starka gjordar klövjesadeln, vid vilken klövjebännorna fästes. Dessa "bännor" var flätade av vidjor i en oval stomme av en smäcker björk- eller rönnstam. Varje bänna bestod av tvenne sådana stommar. Mellan dessa placerades sakerna och sedan snördes dessa samman med tåg. Tvenne sådana "bännor" krokades samman på var sin sida av hästryggen.

Det kunde vara rätt besvärligt att lära en häst att bära klöven på den oländiga och steniga vägen och över myrarnas kavelbroar eller s. k. spänger bestående av kluvna trädstammar. Försiktighet måste även iakttagas så klöven inte kom att alltför hårt stöta mot träd invid stigen. Man kunde ofta få se hur äldre hästar blivit så vana att bära klöven att de själva var mycket försiktiga och kunde gå balansgång på spängerna.

Innan bojäntorna lämnades ensamma med kreaturen kunde det vara åtskilligt som skulle göras. Golv och tak i "fäjset" skulle kanske lagas och i "kokstan" skulle messmörsgrytan inmuras samt vindskydd och tak ses till. Hagarna kring botäkterna skulle även repareras och en del nya stängas. Kavelbroar och spänger på vägen till betena "gässlena", skulle även lagas om så behövdes. Vedförrådet borde kanske kompletteras med någon släpa från skogen, för det gick mycket ved för messmörskoket.

Livet för bojäntorna var mycket strävsamt. Mjölkningen och mjölkens skötsel samt beredning av smör och ost tog mycken tid i anspråk, samt den myckna disken av mjölktråg, smörkärnor och ostkar m. m. Därtill kom kokning av messmör, som var mycket tidsödande. Under den "fråtiga" tiden måste korna släppas ut mycket tidigt på mornarna eller sent om kvällarna, och det blev långa dagar och litet sömn. Det kunde även ofta hända, att korna inte kom hem ordentligt utan måste letas. De hade vissa "gässler" där bete fanns, men de kunde förirra sig långt bort i skogen, synnerligast om "fä" hade en dålig skällko.

Till skällko utsågs visserligen någon äldre ko, som tidigare varit vid bovallen och hittade stigarna, men som ingen är fullkomlig och inte heller en skällko, så kunde hon glömma sin plikt att gå hem till bovallen i rätt tid, och det förorsakade bojäntans stort besvär bekymmer.

De gårdar i byn, som inte hade sina kreatur i Acktjärabodarna, hade bostugor i någon utäga och med inhägnade betesmarker, dit korna skickades under försommaren. Alla gårdar hade dock fåren på storskogen i en enda flock för hela byn. Fåren var märkta i öronen med s. k. saxmärken för att kunna åtskiljas pg hösten. Varje gård hade sitt särskilda märke. (Dessa användas ännu. Red.)

Strax före slåttern hämtades första "boklöven" smör, ost och messmör för att få sovel till slåtterfolken och även någon del för avsalu, om korna mjölkat bra. Det var ett ansvarsfullt uppdrag att fara till fäbodarna efter "boklöven" och anförtroddes inte gärna åt någon ung och oerfaren person. Det gällde att med omsorg se till att klöven avvägdes ordentligt och så att den inte utför de branta backarna åkte fram på hästens hals, och det gällde att kryssa sig fram. Messmörsbacken vid Sunnsjön var den brantaste och farligaste och det beättas, att den fått sitt namn genom att messmörsbytta där förolyckats på något sätt.

Acktjärabodarna.

Till sist vill jag nämna några nöjsamma upplevelser vid besöken på fäbodvallen. Dit räknar jag att ströva omkring i skogen till de fiskrika sjöarna och tjärnarna för att meta och ro på primitiva flottar, eller att under ljusa och vackra sommarkvällar gå till närbelägna finnbyar och fäbovallar för att hälsa på ungdomen och bojäntorna där.

Med fäbolivets upphörande försvann även en icke oväsentlig del av den sällsamma rytm, som under de olika årstiderna gav färg och stämning åt det eljest strävsamma men omväxlande livet i gången tid.

Krönika från Hembygdsföreningen.

Fynd och gåvor.

Av kontraktsprosten Ernst Pontén

Några intressanta fornfynd ha på senaste tid gjorts i Hallens by. Vid plöjning i Mässerbacken fann bryggeriägaren Lars Larsson å sin äga en väl bevarad trindyxa av grönsten. Yxan är av samma typ som finnes avbildad i hembygdsboken: Två hälsingesocknar, på sid. 60. En vecka senare hittades en skifferkniv, 16 cm lång, å samma plats. Kniven är hel och oskadad, vilket torde vara ovanligt, när det gäller dylika fynd. Våren 1949 gjordes i samma backe ännu ett fynd av ett stenföremål av grönstenstyp, 1½ dm långt, möjligen med rester av ornament. Föremålet, som kan ha använts som ett huggvapen, torde böra inlämnas för närmare undersökning.

Å kyrkoherdeboställets skog vid Brättberget har ett fynd av annan art gjorts. Hösten 1947 voro Bertil Johansson från Bofara och Erik Björklund från Löten sysselsatta med kolvedhuggning i närheten av Bodtjärn. På hemvägen från arbetet passerades den bäck, som bildar utflödet från Bodtjärn. Ovanligt lågt vattenstånd rådde ju denna höst. Vid övergången av bäcken observerades en ur vattnet och gyttjan uppskjutande stock av ovanlig form. Vid närmare betraktande befanns det vara fören till en gammal ekstock, urholkad ur en trädstam. Den drogs då upp ur gyttjan och skall, så snart det blir snöföre, forslas ned till bygden för att bevaras. En bild av densamma återfinnes här bredvid. Undersökning av sakkunnig har ännu ej kunnat göras.

En synnerligen värdefull gåva har donerats till Hanebo hembygdsförening av dir. Gunnar Holmgren i Stockholm, son till folkskollärare A. V. Holmgren i Hanebo. Gåvan utgöres av två konstverk. Den första av tavlorna är ett landskapsmotiv med sjö och lövskog i aftonstämning. I vänstra hörnet ser man ruinen av ett fort och ett lantbrukarpar, som är på hemväg med sina husdjur. Enligt givarens uppgift tillskrives tavlan en holländsk målare på 1600-talet, antingen målaren Aelbert Cuyp eller Aert van der Neer. Den andra tavlan är av en svensk målare M. Hallengren och visar ett landskap med en sjö omgiven av byggnader och yppig vegetation.

Hembygdsföreningen känner sig stå i stor tacksamhetsskuld för denna storslagna gåva, vittnande om minnesgodhet och omtanke om hembygden. Givaren har i sitt gåvobrev föreslagit att den ena tavlan skulle förvaras i hembygdsgården eller i ett blivande församlingshem och att den andra skulle få utlottas för att stärka föreningens kassa. Tavlorna ha med kyrkorådets medgivande tills vidare upphängts i kyrkans sakristia.

Deltag i hembygdsarbetet

Gynna annonsörerna

Hylanders, Kilafors har vad Ni söker i herrekiperingsartiklar.

HYLANDERS
KILAFORS

Nu finns det TYGER *att välja på . .*

Vi är mycket glada över att åter kunna erbjuda våra kunder urval av alla slags tyger, som kan tillfredställa alla önskemål ifråga om kvaliteter, färger och mönster. Välkommen! Moderna dagsljuslampor gör säker färgbedömning möjlig även efter mörkrets inbrott.

UNDERKLÄDER, barn och dam. STRUMPOR i silke, ylle, k-silke KOFTOR och JUMPERS. HANDSKAR, HANDVÄSKOR, BARNOVERALLER, DAMKAPPOR

Nya Konfektionsaffären, Kilafors
(Märta Wirén) Telefon 102

Järnvägshotellet
rekommenderas

Telefon 23 KILAFORS Telefon 23

Välkomna till oss
och välj Edra julklappar

Strömbergs Speceri- & Diverseaffär
VÄSTANSJÖ. Tel. Bofara 27.

Välj **hatten o. mössan**
hos oss. DAM- och BARNHATTAR och MÖSSOR. Vackra nyheter i DAMHANDVÄSKOR.

Elma Johanssons
MODEATELÉ - Kilafors, tel. 51

Kilafors Träförädling
KILAFORS. Tel. 194.

BYGGNADSSNICKERIER
Specialité
KÖKSINREDNINGAR

Tänker Ni möblera Er våning
vänd Er med förtroende till oss. Vi har allt i Rums-, Sängkammar-, Hall- o. kompl. möbler. Stor sortering i sängkläder och dynor. Vår nya stickstol "Syjuntan" finns i lager. Trädgårdsmöbler i trä och stål.

KILAFORS MÖBELAFFÄR
T. Lindblom. Kilafors. Tel. 149, 249

GRETA NÄSLUNDS Eftr.
MANUFAKTURAFFÄR
Telefon 22.

Klänningstyger, Morgonrockar, Blusar, Stiimönster, Sybehör, Barnkläder.

Rekommenderas.

HUGO LINDBLOMS BAGERI
HALLEN

rekommenderas

Tel. Kilafors 135

Allt till Julen
finns i

Ivar Swenssons Diversehandel
GRANBO. Tel. Bollnäs 52025

Jämför din inkomst
VID ARBETE
VID SJUKDOM
Säkert finner Du att dagsersättningen vid sjukdom är för låg.
Sök inträde eller höj sjukpenningen i
Hanebo Erkända Sjukkassa, Kilafors

Byggmästare EDOR JONSSON
Alftavägen 13 BOLLNÄS Telefon 11614

Representant för AB Svenska Trähus.

Utför alla slags HUSBYGGNADER, reparationer.

Julmust, Svagdricka,
Läskedrycker, Vichyvatten

från
HALLENS BRYGGERI
Telefon Kilafors 40.

Skogstorps Hönseri
Telefon 73, KILAFORS

Försäljer AVELSÄGG och KYCKLINGAR efter högvärpande friska djur.

Obs.! Många heders- och förstapris erövrade på ledande svenska och utländska utställningar. På utställningarna i Kommehed och Gävle erhölls "Första Hederspris" samt många första pris Erhöll vid Bollnäsutställningen 1949 2 hederspris och 4 första pris.

Lämpliga julklappar

finner Ni hos

PERSSONS i Löten
Telefon 251.

Kooperativa Föreningen, Kilafors

inbjuder Eder att bliva medlem och att göra Edra inköp i någon av nedanstående butiker

	Telefon och adress:
KILAFORS:	Butikerna 62, Box 90, Kilafors
	Föreståndaren 82, ankn. bost. 82
	Kontor 35
	Lager 128
SVEDJA:	Lilltjära 35, Svedja, Kilafors
HALLEN:	Kilafors 110, Box 54 „
SKOG:	Stråtjära 3, „ 50, Stråtjära
LILLTJÄRA:	Lilltjära 25, Lilltjära, Kilafors
VÄSTANSÖ:	Bofara 29, Västansjö, Kilafors
HÄLLBO:	Hällbo 2, Hällbo, Hå
NORRBYN:	Kilafors 68, Box 46, Kilafors
HOLMSVEDEN:	Holmsveden 8, Box 50, Holmsveden
Manufakturaffären:	Kilafors 62, Box 90, Kilafors

För herrarna 3 goda ting

stil–passform–kvalité

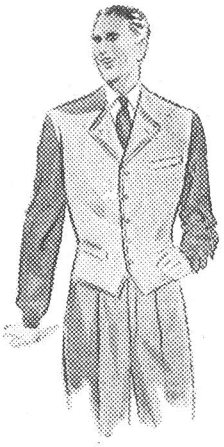

Detta är vad Ni finner hos

LINDBLOMS kläder

Välkomna in och se vad vi har att bjuda på. Vi kanske har just den kostym Ni söker.

För damerna ...

När det gäller GARNER vänd Eder med förtroende til

KILAFORS ULLSPINNERI AB

Telefoner KONTORET 90. LINDBLOMS HERRKLÄDER, affären 290

En julgåva som varar

Bordsartiklar i rostfritt av modell Chicago, Riddar, Thebe, Kägelholm, Fylgia och Helena.

God sortering hos

John Rundquists Järnhandel

Telefon 56 KILAFORS Telefon 56

Platsens specialaffär

i oljor, färger, fernissor, kemikalier, penslar, borstar, tekniska artiklar, väggpapp och tapeter är Färghandeln.

Platsförsäljare för Träfiberplattan FIBREX.

KILAFORS FÄRGHANDEL

Telefon 130 och 250

ELF G. BERGMAN

Herr- och Damfrisering

Telefon 91

rekommenderas

God sortering i tekniska artiklar för hårets och hudens vård. BRUDKLÄDSEL. Prinsesskrona uthyres. Hårfärgning. Specialinpackning för torrt och risigt hår.

NESTLEPERMANET. TRÅDLÖS PERMANENT

Det bästa JULBRÖDET

får Ni hos

NORÉNS BAGERI

Tefelon LILLTJÄRA 37

En tryckkokare

i varje hem!

Finnes i prislägen från 38:- (4 liters)

HANSSONS

Telefon KILAFORS 12

NYA HOTELLET

KILAFORS - Telefon 71

rekommenderas

MATSERVERING

Servering av gott kaffe, te, choklad samt mjölk och smörgåsar. Abonnenter och beställningar mottagas

ROLAND ERIKSSONS BAGERI

rekommenderas

Telefon 28 KILAFORS Telefon 28

Julklappar

för stora och små hos oss finns att välja på

Gustafssons

Telefon KILAFORS 6

Bollnäs 1949. John Nyströms Tryckeri